

festirale v avri in uporabljale v mantikah) v analogiji s Kohonovo teorijo samoorganiziranih topološko-korektnih preslikav med deli živčnega sistema, le da bi jo posplošili od nevronske mreže na virtualno in energetske raven. Telo (v širšem smislu) je lahko polno takšnih izomorfni preslikav "Kohonenovega tipa" na raznih ravneh. Kiriljanova fotografija kaže avro odtrganega lista, tako kot receptivno polje nevronske mreže še vsebuje "mapo" amputiranega uda.

Da duševnost deluje na telo in fizikalni svet, ne le obratno, je jasno, le detajlni mehanizmi še ne. Izziv mora znanost dolgočasno sprejeti. Zaničanje avtonomnosti zavesti je slab trik.

Tisti skeptiki, ki so nasprotovali, ker je bila zadeva premalo znanstvena, bodo morali biti vse tišji. Problem obstaja, je smisel in pomemben, ni ga mogoče ignorirati. Šarlatani bodo v vse večji nevarnosti; tisti, ki "delajo iz muhe slona", se bodo umirjali. Obstaja pa veliko vmesno polje med ponovljivostjo in majhno verjetnostjo (ki je tudi vredno raziskav, čeprav neoprijemljivih) in vprašanje, kako ezoterične dejavnosti obdržati pod kolektivnim moralno-etičnim nadzorom, ne da bi kratili dostojanstvo posameznika in njegove velike neizkoriščene potencialne. V vsakem pogledu je knjiga prof. Muska korak v pravo smer.

Mitja Peruš

Marko Uršič

GNOSTIČNI ESEJI

Hieron, Ljubljana 1994

319 str., cena 1950 SIT

Knjiga filozofa in književnika dr. Marka Uršiča je ena izmed tistih, po katerih humanistično, religiozno ali umetniško usmerjeni bralci utegne poseči v najbolj

kontemplativnih in poduhovljenih razpoloženjih. Zbirka esejev o arheologiji duha, o globinah "mythosa" in "logosa", o simbolični veličini svetih spisov, osvetljenih z zgodovino neštetih usod, arhetipov in zagonetnih metafor, nas popelje v svet, ki se človeka dotakne kvečjemu ob vstopu v objem pritlične romanske cerkvice ali potikanju med vitrinami Britanskega muzeja.

Delo, v katerem se spletejo filozofija, primerjalna religiologija, zgodovina in književnost, davno in sodobno življenje iščočih, je zaznamovano s specifičnim Uršičevim slogom, ki bralca nujno pritegne v mnogoplastno podoživljanje. Spominja nas tudi na njegov roman "Romanje za Animo". Le zelo izbrano sosledje zgodovinskih zgodb, podatkov, citatov, slik, prilik in refleksij zmere vzbuditi tako polno navdiha bralca in njegovemu spominu ter duhovnemu zrenju. Avtor je uspel lepoto davnih metafor, prebliske pozabljenih romarjev v duhu in mistična sporočila odkopanih rokopisov večje obnoviti z lastnim umetniškim in raziskovalnim pogledom širokega obsega.

Potovanje skozi gnostično zakladnico človeštva začne z opisom odkritja zgodnjekrščanskih kodeksov "Nag Hammadi" in njihovo analizo. Vsakozi je moč zaznati

vzdušje "neposredne" prisotnosti v prostoru in času dogajanja samega, pa četudi so to prva stoletja po našem štetju. Uršičev jezik je zelo sočen in izpiljen, tako rekoč filigranski. Opremljen je z bibliotekarsko korektnostjo, ki krasi najave citatov. Odlomki starodavnih del, ki zagotavljajo živost Uršičevih refleksij, so bolj ali manj gosto posejani po vseh esejih.

V kripto koptske preteklosti se vrnemo v VI. eseju o refleksijah na vizije sv. Antona Puščavnika, II. esej pa je posvečen razmišljanju o svetem, o mističnem in o duhovnem doživljanju časa.

Sledi esej o možnosti transcendence v bibličnem in sodobnejšem smislu. V zadnjem delu Uršič polemizira s Hribarjem. Tukaj (str. 142) med drugim tudi pravi, da so "paradoksi za filozofijo bistveni in konstitutivni, zato brez paradoksnih poskusov 'tematizacije' transcendence filozofija kot filozofija ne more obstati".

Skupaj s Hribarjem se vpraša, "kako misliti, živeti in delati, da transcendenca ne bi sevala uničujoče moči, da transcendenca ne bi bila nihilistična Transcendence, instrument volje do moči" (str. 144).

V VI. eseju govori o bibličnosti Platonovih mitov, o njegovih Idejah in prisposodbi o votlini, ki jo je naposled občutilo zgodnje krščanstvo. Tudi ta del krasijo nekatera čudovita razpoloženjska poročila o lastni izkušnji spoznavnega stika z arhetipi in alegorijami posthelenističnega zgodnjekrščanskega nauka, projiciranega npr. na stene grških cerkev in v njihove obrede, ki jih je avtor podoživel na svojih potovanjih. Takšno kontemplativno čudenje sem zasledil doslej le v Jungovih "Spominih, sanjah, mislih", Uršič pa ga zmeraj obogati z zdravo, kritično refleksijo in razlago. Spet se loti tudi problema metafizičnega časa, ki je ena od stalnic njegove kozmologije duha. Knjigo zaključuje obravnava srednjeveškega mita o svetem Gralu.

“Gnostični eseji” so nedvomno mojstrski filozofsko-literarni kolaž, ki vzporedno zapolni mnoge ravni bralčeve spoznavne radovednosti in sle po neskončnosti. Ta se zrcali tudi skozi mistične rokopise, obtežene z močjo simbolov, ki so jih fokusirali duhovi nešteti prednikov.

Primerjalna religijologija odkriva še eno dejstvo. Za razliko od znanosti, ki vselej želi dajati spoznavne zaključke in se zaradi tega mora izogibati mistični transcendenci, religijologija kaže na skrivnostnost in čudenje kot bistveno naravo spoznavanja na tisti visoki in vseobsegajoči ravni, kjer ni več spoznavne konvergence, ker je niti ne more biti!

Mitja Peruš

Maurizio Viroli

PER AMORE DELLA PATRIA, Patriotismo e nazionalismo nella storia

Editori Laterza,
Rim-Bari 1995

220 str.; cena: 28.000 Lit.

Celo v strokovni literaturi, še bolj pa v pogovornem jeziku sta “nacionalizem” in “patriotizem” zamenljiva pojma. Virolijeva teza v *Per amore della patria* (*Iz ljubezni do domovine, Patriotizem in nacionalizem v zgodovini*) je, da ju je mogoče in treba razločevati. Podlaga diferencirani rabi obeh pojmov, ki jo Viroli želi okrepiti, je lahko le zgodovinska analiza besedil, v katerih se oblikujeta nacionalistični in patriotski diskurz. In tega se Viroli loti.

Nacionalizem je nastal v moderni Evropi, da bi utrdil in okrepil etnično, jezikovno in kulturno enotnost nekega ljudstva. Nasprotniki nacionalizma so bili etnična

nečistost, kontaminiranost, heterogenost in socialnopolitični razkol. Rodovniki patriotizma segajo mnogo dlje v zgodovino kot rodovniki nacionalizma in poudarjajo drugačne vrednote, kar je mogoče razbrati tudi iz tega, kar zavračajo. Za patriotski govor so bili neznosni predvsem tiranija, despotizem, zatiranje in sprijenost oblasti, niz pojmov, ki se od “sovražnikov” nacionalizma ostro razlikuje.

Težava, s katero se Viroli v svojem prispevku k historično pojmovni razmejitvi nacionalizma od patriotizma spoprijema, je zgodovinska povezanost obeh retorik. Da bi zanikal kontinuiteto med retoriko patriotizma in nacionalizma ter zmanjšal težo dejstvu, da je bilo sklicevanje na domoljubje zgodovinska podlaga rojstvu nacionalističnega čustvovanja in njegovih teoretskih izrazov, Viroli opravi dodatne pojmovne reze in distinkcije v razgibani zgodovini patriotizma, ki obe tradiciji razmaknejo. Patriotizem, ki ga Viroli zagovarja in si prizadeva za njegovo uveljavitev nasproti danes prevladujočim nacionalističnim govoricam, je drugačen od izvor-nega, ko je *patria* označevala *terra patria*, zemljo očetov, očetnjavo,

rodno grudo. Ta raba je izražala religiozno občutje vsakogar ob zemlji, ki jo je religija ljudstva, kateremu je pripadal, razglasila za posvečeno, ker v njej prebivajo bogovi in duhovi prednikov. *Patria* v malem je bila družinsko pokopališče, v velikem pa mesto, kjer so stali templji, posvečeni bogovom, v čaščenju katerih se je prepoznavala širša skupnost. Domovinski čut, ki ga Viroli želi iztrgati pozabi, ni vezan na ta izvorni pomen besede *patria*. Gre mu za politični pomen patriotizma, ki je svoj klasični izraz dobil v klasičnih rimskih republikanskih tradicijah. Opirajoč se na Cicerona, Salustija, Kvintilijana in druge rimske pisce lahko pokaže, da se je *patria* v delih teh avtorjev emancipirala od religiozno zemljiškega konteksta in pridobila politični pomen, povsem očiščen prvotnega pomena. Radikalna ločitev obeh registrov pomena ni tako zelo evidentna, saj je bila, kot navaja sam avtor, *patria* v republikanskem Rimu predmet posebne vrste ljubezni, *pietas* in *caritas*, in ji je bil name-njen *cultus* – izrazi, ki so tudi sami nosilci (prim. npr. Pierre Grimal: *La civilisation romaine*) predrepublikanskih verskih pomenov. Opirajoč se na politični pomen domoljubja, očiščenega religioznih konotacij, Viroli zavrne pomen domoljubja, ki ga je mnogo kasneje, v 16. stoletju, Lipsius imenoval “naravnega” in je v glavnih potezah reformulacija predrepublikanskega, religiozno zaznamovanega “patriotizma”, saj je z njim razumel neogibno inklinacijo vsakogar do svojega rojstnega kraja, navezanost na “domačo grudo” kot na kraj lastnih spominov in spominov na spomine staršev (sic!), ki vsakega državljana države ali sveta interpelira v pripadnika neke skupnosti kulture in vrednot.

In kaj je politično ali republikansko domoljubje, kot ga tudi imenuje Viroli? Ljubezen do političnih institucij in do načina življenja, ki vzdržuje skupno svobodo